

TÜRK İNSANININ KUR'AN OKURKEN KARŞILAŞTIĞI ZORLUKLAR VE BUNLARIN GİDERİLMESİ İÇİN ÖNERİLER

*Arş. Gör. Ömer MÜFTÜOĞLU**
Ankara Üniv. Sosyal Bil. Enst.
Temel İslam Bilimleri Bölümü

ÖZET

Türk insanı, başka milletlerden olan müslümanlardan daha çok dini içerikli unsurlara saygılı olduğunu söyler. Bu söylem, özellikle hac ibadetinin icrası esnasındaki gözlemlerle kanıtlanmak istenir.

İslam'ın mukaddes kitabı olan Kur'an için de, şekilsel ve davranışsal olarak aynı saygıyı hemen herkeste gözlemlemek mümkündür. Ama Kur'an'ın "kitap" olması yönüyle "okunması" ihtiyacı vardır ve insanımız bu ihtiyacını giderebilmek için çeşitli yöntemlerle, Arap harfleriyle yazılmış bir metni seslendirmeye çalışır. Bunun için eline aldığı metin, genellikle yüzyıldan daha uzun bir zaman önce hattat tarafından yazılmış ana nüshadan kopyalanarak çoğaltılmış "elyazısı" bir metindir. İşte bunun için, görünümünde bir takım okuma güçlükleri olan satırları seslendirmek isteyen Türk okurun karşısına, günümüz teknik imkanlarıyla kolayca giderilebilecek türden zorluklar, karışıklıklar çıkmaktadır.

Sonuç olarak insan elinden çıkan metindeki söz konusu zorluklar, genellikle metnin, çeşitli gerekçelerle 600 sayfa olarak belirlenen dizgisinden ve hattatın sanatını icra etmek için kullandığı kaleminden kaynaklanmaktadır. Bunlar bilgisayarın devreye sokulmasıyla ve küçük düzenlemelerle hemen giderilebilecek türdendir. Makalede, bu konuda yapılabilecekler, maddeler halinde sıralanmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Hafız Osman Hattı, Med Harfi, Peltek, Tevâfuk, Secâvent

* omuftu@yahoo.com

1. GİRİŞ

Miladi yedinci asrın başlarında, Hicaz bölgesinde yaşayan Araplarda, sosyo-ekonomik dengesizlikler ve adaletsizlikler o denli artmıştı ki ilahî müdahale zorunlu hale gelmişti. (Allah'ın tarih içindeki konumu ve tarihe müdahalesi konusunda bkz. Özsoy, 1999, 128-135) Bu şartlarda Yüce Yaratıcı o toplumun içinden, onların dilini konuşan biriyle tarihe müdahale etmiş yani Hz. Peygamber'e vahiy yoluyla bildirimde bulunmaya başlamıştır. (Müslim, 1993, 98) İşte bu süreç içinde ortaya çıkan Kur'an'ın, "retorik yapısı", yani Hz. Peygamber'e yirmiüç yıla yakın bir süre boyunca "sözlü" olarak indirilmesi, bu satırları okuyanların da meçhulü olmayan bir vakıadır.

Fazlur Rahman'ın söylemiyle; "Kur'an, Hz. Muhammed'in zihni ile yedinci asır (Hicaz) toplumunun çatışma noktasında doğmuştur. O, Mekke ticaret toplumunun dinî-ahlakî sorunlarına Peygamber'in zihni vasıtasıyla verilmiş ilahi bir cevaptır" (Çiftçi, 2000, 133). Vahyin mahiyeti; "sözselliği", yahut daha başka bir yöntemle olması tartışmalarına girmeden (bu tartışmalar için bkz. Duman, 1997, 47-80; Aslan, 2000, 217-226; Rahman, 2000, 133-166; Güneş, 2000, 21-64), bundan sonraki aşama olan, Hz. Peygamber'in; gelenleri, insanlara aktarmasında "söz"ü kullandığına vurgu yapmak gerekiyor. Bu noktada sözün canlılığı, etki gücü, sözü söyleyenin katkıları (İletişim hk. bkz. Condon, 1998, 138-150) da Kur'an'ın, Hz. Peygamber kanalıyla insanlara ulaştırılmasında öne çıkan ve dikkate alınması gereken ayrıntılar olarak karşımızdadır.

Kur'an'ın iniş sürecinde olgu ile nass'ın örtüşmesi; (bunun örnekleri için bkz. Özsoy, 2002, 111-124; Öztürk, 2002b, 95-99); ihtiyacın belirmesi, bir başka söylemle, bazen talebin soru tarzında elçiye iletilmesi (Kur'an'da bu tarz 15 soru-cevap vardır, örnek olarak bkz. 2.Bakara, 189, 215,217,219) neticesinde ayetlerin gönderilmesi de vahyin muhatapları tarafından anlaşılmasında birebir etkin olan durumlardır (Serinsu, 1994, 331-356).

Hz. Peygamber'in sağlığında vahyin korunması ihtiyacına binaen gelen ayetlerin "vahiy katipleri" ismi verilen kişiler tarafından yazıya geçirilmesi (Hamidullah, 2000, 40-45), "söz'ün yazı'ya dönüşmesinin" de başlangıcı olmuştur. Hz. Peygamber'in vefatını takiben, Hz. Ebu Bekir'in hilafeti döneminde, İslam tarihi kaynaklarının "Yemâme" ismiyle kaydettikleri savaşta, Kur'an'ı ezbere bilen sahabilerden önemli

sayıda ölen olunca, Kur'an ayetlerinin kaybolacağı, unutulup gideceği endişesini taşıyan Hz. Ömer'in önerisiyle, o âna kadar, değişik yazı malzemeleri üzerinde ve zihinlerde ezberlenerek korunan Kur'an'ın kağıda aktarımı (Arkoun, 1999, 50; Güneş, 2000, 131-148), Zeyd b. Sâbit başkanlığında kurulan bir komisyonun titiz çalışması (Watt, 1998; 55-57; Hamidullah, 2000, 45) sayesinde tamamlanmış ve "resmi metin" oluşturulmuştur. Böylece, bir zamanlar Elçi'nin "söz" olarak aktardığı ayetler, yazılı "metne" dönüşmüştür. Artık "söz" yoktur, Peygamber öldüğü için sözün doğmasını sağlayacak ortam da bir daha oluşmayacaktır. Zaten "yazıyla tespit, sözün yerinde, yani sözün artık doğmadığı yerde ortaya çıkar" (Özcan, 2000, 92).

İki kapak arasına alınan yaprakların ciltlenmesiyle ortaya çıkan bu kitaba "mushaf" adı verilmiştir (Hamidullah, 2000, 45-49). Mushaf oluşturulurken, dilin o günkü gelişmemişliği ve teknik olarak yazı imkanlarının bugüne nazaran pek çoğuna sahip olunamadığı için noktalı harflerin noktaları belirtilmemiş, harfler bugünkü şekilleriyle değil, pek tabii olarak o dönemdeki ilkel şekilleriyle yazılmıştır. (Yazının tarihi ve noktalama hk. bkz. Bayrav, 1998, 71-78)

2. SORUNSALIN BELİRLENMESİ

Bu dönüşümle birlikte "söz"ün bütün canlılığı, hareketliliği kaybolmuş, bununla birlikte ilk muhatapların sordukları sorularla vahye konu oluşturmaları, cevap istekleri ve böylece nüzul ortamı oluşumundaki etkin durumları bitmiş, sonraki muhatapların karşısına sözün ilk sahibinin telaffuzuyla, sesiyle, mimikleriyle yaptığı bütün katkılarından uzak bir metin çıkmıştır. Yaşayan söze hakim olmak için sözün yazıya aktarılmasıyla (Özcan, 2000, 111) ortaya çıkan bu metin, ister istemez kurudur, cansızdır, donuktur. Söz halindeyken muhatabın algılamasına, zihnine ilettiği anlamın büyük bölümünü metin haline gelince yitirmiştir (Öztürk, 2002a, 15). Bu sorun ilk muhatapların dışında günümüze kadar, Arap olsun olmasın, Arapça bilip Kur'an'ı anlamaya çalışan bütün müslümanların ortak sorunudur. Bununla birlikte okunmakta olunan makalenin, kaleme alınmasını gerektiren sorunsal bu değildir.

Kur'an'ın yazıldığı Arap alfabesini oluşturan harflerin hepsi ünsüz harflerdir (Arapça'nın yapısıyla ilgili eleştirel ifadeler için bkz. Özakıncı, 2000, 283-304). İlk mushafın yazılmasında da sesleri gösterecek işaretler kullanılmamıştır. (Arkoun, 1999,

50) Zaten dil, dönemin şartları itibariyle buna elverişli durumda değildir. (Cerrahoğlu, 1991, 69) Metni seslendirme ihtiyacı, dilin bu ilkel imkanlarıyla zor giderilebilecek durumdayken, ezbere bilenlerin de sürekli okumalarıyla giderilmiş, o günlerde bundan daha fazlasına gerek duyulmamıştır. [Arapçanın da içlerinde yer aldığı Sami dil grubunda sesli harflere ilişkin işaretleri (harekeleri) ihtiva eden yazıya "Scriptio plena: noksansız yazı", sesli harflere ilişkin işaretleri (harekeleri) ihtiva etmeyen yazıya da Scriptio defectiva: bozuk yazı denilmektedir (Watt, 1998, 61 dipnot'ta çevirenin notu)].

Hicrî ikinci yüzyılda, Arap olanlar ve/veya Arapçayı bilenler tarafından Kur'an ayetleri okunurken değişik ihtilaflar baş gösterdiğinden, Ebu'l-Esved ed-Duelî (ö.69/688) ve Halil b. Ahmed (ö.175/791) tarafından harflerin noktalınması ve harekelenmesi yoluna gidilmiştir (Cerrahoğlu, 1991, 91; ed-Dânî, 1960, 6'ya atfen; Watt, 1998, 61-64).

Gün geçtikçe, fetihlerin önderliğinde İran içlerine, Kuzey Afrika ve İspanya'ya kadar ulaşan Arap müslümanların elinde, Hz. Osman zamanında dört tane çoğaltılıp önemli merkezlere dağıtılmış resmi nüshalardan istinsah edilmiş, pek de okunaklı olmayan, mushaflar vardı. Fethedilen beldelerin Arap olmayan halkına, dinlerinin mukaddes kitabı olarak bunları götürdüler Yeni muhataplar, Kur'an'ın yazıldığı alfabeyle ve tabii bu seslerin bazılarıyla; özellikle boğazdan çıkanlar ve peltek seslerle, yeni karşılaşıyorlardı (Dil-ses-yazı uyumu konusunda bkz. Özakıncı, 2000, 291-292). Dolayısıyla ilk anda önlerinde duran metindeki şekilleri sese dönüştürme gibi ciddi bir problemle karşı karşıyaydılar. Bunu başarabilmenin yolu da gördükleri şekillerin hangi harflere/seslere karşılık geldiğini bulmak ve o sesi çıkararak bir sonraki harfî tanıyıp aynı işlemi tekrarlamaktan geçiyordu. Kur'an metninin bu insanlar tarafından anlaşılması ise çok daha sonraları gündeme gelebilecek bir aşama olacaktı.

Günümüzde Kur'an'ın Türk okuyucusunun da aynı ciddi problemle karşı karşıya olduğunu, Kur'an okumasını öğreten başkalarına birlikte bu satırların yazarı da yaşadı ve gözlemledi. Türk insanı Kur'an'ı, anlamaktan öte, ilk önce "okumak" istiyor. Bunu başarabilmek için de Arapça olan Kur'an metninin sese dönüşümünü öğrenmek durumunda. Kur'an'ın yazıldığı dili okumak isterken Türk insanının içinde -en azından benim muhatap olduğum kitlenin- şu yanlış inançları da var: Ölümün ardından kabir suali sırasında, sorguyu yapan münker ve nekir meleklerinin, soruları bir kağıt üzerinde Arap harfleriyle yazılmış olarak bize soracağı ve okuyamayanların da, cevap

veremeyecekleri için, azap göreceği... Bir de "kitabın hangisi" sorusuna ölen kişinin "Kur'an-ı Kerim" cevabını vermesinin ardından kendisine bir mushaf uzatılıp rastgele bir sayfasının açılacağı ve sorgulanan şahıstan burayı okumasının isteneceği...

Bu tür yanlış inanışlar yahut başkaları, sebep her ne olursa olsun, inandığı dinin mukaddes kitabını seslendirmek için olanca gücünü sarfeden müslüman Türk'ün de; önünde duran harfi tanıyamama yahut da hangisinin önce hangisinin sonra seslendirileceğini tayin edememe zorluğunu yaşadığı olgusu tüm çıplaklığıyla ortadadır. Bu gözlemlerin ardından, üzerinde durulması gereken asıl problematiğin bu olduğuna dikkatleri çekmek ve buna çözüm üretmek gerekiyor.

3. KUR'AN METNİNİN DİZGİSİ

Özellikle Osmanlı döneminde Kur'an'ın dizgisi yani sayfalandırılması üzerine bir hayli çalışılmış ve çok kullanılan ayetleri yahut da sure başlarını, sayfanın başına getirme çabalarıyla 604 sayfalık bir mushaf oluşturulmuştur (Baltacı, 1976, 68 vd., İzgi, 1997, 34 vd). [Arap ülkelerinde basılan Kur'anlar, -kanaatimizce- cepte daha kolay taşınabilsin ve kalınlığı daha az olsun gibi düşüncelerle dizgi ve marj ayarları değiştirilerek yaklaşık 450 sayfaya sığdırılmış haldedir.] Bizde kullanılan 604 sayfalık mushafın baş taraflarında, sure başını sayfa başı yapma çalışmaları başarılı sonuçlar verdiyse de sonlara doğru, özellikle kısa surelerin ardarda geldiği yerlerde aynı başarı sağlanamamış, mecburen sayfa ortasında yahut sonlarına yakın bir yerde yeni bir sureye geçilmiştir. Söz gelimi, Türk okurunun sıkça okuduğu Yâsîn suresi de sayfanın başında değil, üçüncü satırdan itibaren başlar.

604 sayfalık bu mushafın kullanımı da kolay hale getirilmiş, yuvarlak olarak 600 sayfa sayılmış ve özellikle Kur'an'ın çok okunduğu Ramazan ayında günde 20 sayfa yani bir cüz okunarak hatimler yapılmış, teravih namazlarının her rekatında bir sayfa okumak suretiyle Ramazan sonunda Kur'an'ın tamamını teravih namazında hatmetme adeti oluşturulmuştur.

Hem sıkça kullanılan meşhur ayetleri sayfa başına yahut sonuna getirme hem de sure başını sayfa başı yapma çabalarından dolayıdır ki; Mushaf'ı oluşturan sayfalardaki bazı satırlar fazlasıyla sıkışık, bazıları da harflerin uzatılmasıyla gereğinden fazla boşluklu hale gelmiştir. İşte bu sıkışık satırlarda özellikle Mim harfi kendinden önceki yahut sonraki harfin altlarına sıkıştırılmış, noktalı harflerin noktaları, ait oldukları

harflerin altlarına-üstlerine konamamıştır. Bu da Kur'an'ı seslendirmeye çalışan müslümanların sıkıntı çekmelerine, harf ya da ses yanlışı yapmalarına yahut da "*yanlış okurum da günaha girerim*" diye yanlarında iyi bir bilenin takibi imkanı yoksa tek başlarına Kur'an'ı okumamalarına sebep olmuştur.

Bu zorunlu sayılabilecek sıkışma yahut uzatmaların yanında bir de ayetleri yazan hattatın sanatını sergilemesinden kaynaklanan zorluklar da eklenince Kur'an ayetlerini oluşturan harflerin sesleriyle birlikte yanyana getirilerek seslendirilmesi hadisesi bir hayli büyütülmüş ve Kur'an'ı yanlışsız olarak seslendirebilmek, adeta müslümanların kurtulamadıkları ama mutlaka aşmak zorunda oldukları bir engele dönüşmüştür. Matbuatın bu denli geliştiği, renkli basımın son derece yaygın olduğu ve bilgisayarlar sayesinde istenilen ebatta istenilen renkte, harflerin yazılabildiği günümüzde bile bu böyledir. Bir tespit olarak belirtmek gerekirse bugün Türk okurunun evlerindeki Mushafların tamamına yakını bir çok Kur'an hattatının el yazması nüshalarından, özellikle "Hafız Osman" hattıyla yazılanların ofset usulüyle çoğaltılmasıyla oluşmakta ve Kur'an okunurken bu "elyazısı metin" seslendirilmeye çalışılmaktadır.

Ülkemizde kullanılan 600 sayfalık bu dizinin insanlar tarafından yukarıda belirtilen saiklerle oluşturulduğu dikkatlerden uzak tutularak, sanki vahiyle belirlenmiş gibi, değiştirilmekten mümkün merteye kaçınılarak mevcut halin üzerinde bir takım şekilsel düzenlemeler yapılmaya çalışılmıştır. Söz gelimi; yetmişli yıllarda Allah lafızları kırmızı renkli olarak ve her sayfada alt alta getirilerek bir baskı yapılmıştır. Doksanlı yıllarda ise "*Tevâfuklu Kur'an*" adıyla bir başka stil daha geliştirilmiştir. Bunda da; bazı kelimelerin ileriki satırlarda tekrarlarının, hiza olarak alt alta gelmesi bir tevâfuk olarak algılanmış ve bunlar değişik renklerle gösterilmiştir. Bu tesadüfi alt alta gelişler, baş sayfalardaki açıklamada, Kur'an'ın mucize oluşuna katkı gibi sunulmak istenmiştir. Halbuki sayfanın -mesela- marj ayarları değiştirildiğinde aynı benzerlikler ve alt alta gelmeler kendiliğinden kaybolacak, "*tevâfuk*" bozulacaktır.

İsmi, çoğul bir kelime olan ve "hayırlar" anlamına gelen bir vakfin aracılığıyla, on yıldan fazladır piyasaya sürülen ve müşterisi tarafından da aynı adla istenen mushafların durumu da diğerlerinden çok farklı değildir. Bunda da yine elle yazılmış asıldan kopyalama yapılmaktadır. Diğerlerinden yegane fark, metni yazan hattatın, harflerin matbaa/bilgisayarda kullanılan klişe karakterlerine, diğerlerinden biraz daha fazla uymaya çalışması çabasıyla ortaya çıkan daha sade görünüm, iç içe girmiş harflerle

oluşan satırların daha az olmasıdır. Bir de iki-üç renk kullanılarak seçicilik kolaylaştırılmak istenmiştir. Bu bile her yıl Ramazan ayında İstanbul Sultanahmet ve Ankara Kocatepe Camii avlularında düzenlenen kitap fuarlarında bu vakfın standının önünün sürekli insanlarla dolu olmasına ve belki de en çok satılan mushafın bu "okunuşu kısmen kolay" mushaf olmasına yetmiştir.

Aslına bakılırsa bütün bunlar sorun çözücü olmaktan uzak fantazi çabalarıdır. İlginin asıl yönlendirileceği ve gereken değişikliklerin, kolaylaştırmaların asıl yapılacağı yer, çerçeve içinde kalan metin olduğu halde, o kısım, hattatın orijinal nüshasından genellikle ofsetlendiği için hiç dokunulmadan aynen bırakılmakta, "süs"lerle uğraşmaktadır.

4. ÖNERİLER

Yukarıda sayılan zorluklar Kur'an metninin özsel yapısıyla ilgili zorluklar değildir. Kişisel düşüncemize göre, okunma güçlüklerinin giderilmesi için bir uğraş içinde olunmaması, mukaddes kitap olması dolayısıyla zaten müşterisi hazır olan Mushaflar hakkında, ticari kaygı taşımayan yayıncıların, duyarsızlıklarından kaynaklanmaktadır. Yabancı dil öğreten kitaplarda kullanılan tekniklerin günden güne gelişmesi ve her serinin bir öncekinden daha cazip halde müşteriye sunulmasını zorunlu kılan ticari kaygılar Mushaf için taşınmadığından dolayı, yıllardır kullanılan ve yüzyılımızın başlarında ya da bir önceki yüzyılın sonlarında elyazması olarak oluşturulan sayfaların ofset tekniğiyle çoğaltılması kolaylığından vazgeçilmemektedir. Mushaflarda yapılan değişiklikler, metnin içinde değil, kenarlarının süsünde, ciltlemesinde kullanılan malzemede ve kapağın üstündeki nakışta yahut yıldızların azlığı-çokluğunda kendini göstermektedir.

Son yıllarda, aynı sayfada çevirileri ile birlikte yayınlanan mushafların, çevireninin ismi ile paralel olarak az veya çok satıldığı da vakiydir. Örnek olarak Elmalılı ya da Ateş meallerinin yer aldığı mushaflar, alıcıların talepleri doğrultusunda diğerlerinden daha çok piyasaya sunulmaktadır. Böyle olunca da Kur'an'ın orijinal Arapça metninde kolaylaştırma amacıyla yapılacak değişiklikler, aynı sayfada bulunan çevirilerin üzerinde yapılmaktadır. Renkli basım, değişik puntolar, bold, italik yahut başka bir yazı karakterinin kullanımı gibi okurun işini kolaylaştırmalar hep çeviri metinde görülebilmektedir. Bütün bunların, asıl Arapça metni okuma güçlüğü içindeki

Türk okuruna yarar getirmediği ortadadır. Sorun, bunlarla giderilememektedir. O halde ne yapılmalıdır?

4.a. Harf Karakterleri ve Sayfa Düzeni İçin Bilgisayardan Yararlanılmalı

Anlaşılması için gönderilen Kur'an'ı, anlamanın temel şartı okumak, okumanın temel şartı da harf adını verdiğimiz o şekillerin karşıladığı sesleri bilmek olduğuna göre ilk önce harflerin iyi bilinmesi ve her yerde aynı yahut ana karakteriyle görülmesi gerekmektedir. Hattatların Kef, Yâ gibi harfleri yazarken satırın ve/veya sayfanın durumuna göre kullandıkları birbirinden farklı şekillerin, çift gözlü He'deki kalem marifetlerinin bugünün insanına yarar sağlamadığı hatta harfi tanıyamama ve dolayısıyla gerekli sesi çıkaramama gibi ciddi bir sorunu gündeme getirdiği açıktır. Bunu bertaraf etmek için yapılacak en pratik çözüm; bilgisayardan yararlanmaktır. Matbaa harfleriyle yazılan örneğin şu makaledeki harfler nasıl her yerde aynı ise Kur'an metninde de buna geçilebilir. Elyazısı metin yerine bilgisayarda klişe haline gelmiş harflerin oluşturduğu metin basılmalıdır ve yine bilgisayarın otomatik yaptığı dizgi (iki yana yaslama, kelimeler ve ayrı yazılan harfler arası standart boşluk) kullanmaktır. Zira harflerin yanlış okunmasıyla ortaya çıkacak bazı telaffuzların, Kur'an'ı anlayabilen bir dinleyici için pejoratif çağrışımlara yol açabileceği, kelimenin ve ardından cümlenin anlamının altüst olabileceği unutulmamalıdır.

Değişik harf karakterleriyle istenilen ebatta küçültüp büyültme imkanı olan bilgisayarda el yazısından kaynaklanan sıkışma, boşluk bırakma yahut noktaları yerlerine koyamama problemleri kökünden halledilmiş olmaktadır. Böylece her harf her yerde aynı şekilde okuyucunun karşısına çıkmaktadır. Bunu söylerken başta, ortada, sonda harflerin yazılımlarından kaynaklanan değişikliklerin önemli olmadığını, harflerin asıl şekilleriyle sonda kullanıldıklarında eklenen süslerinin bir karışıklık çıkartmayacağını peşinen belirtmek gerekir. Buna rağmen, istenirse, bir sayfalık bir tablo ile harflerin asılları ve süs olan kısımları, harf tek başına yazılırken ortaya çıkan eklentileri (çukurlukları, hilalleri, vs.) değişik renkler kullanılarak gösterilebilir.

Bilgisayar imkanından yararlanmakla ortaya çıkan bir başka kolaylık da otomatik olarak iki yana düzgün bir şekilde yaslama (bloklama) imkanındır. Böylece elle yazan hattatın "*satır bitmeden bu kelimeyi buraya sığdırmalıyım*" endişesiyle kelimeleri ve hareketleri sıkıştırmasının yahut da bir satır daha uzatmak için gereğinden fazla

uzatmalara gitmesinin de önüne geçilecektir. Aynı zamanda hareketler ve bunların ait oldukları harflerle de ilgili her türlü sorun kendiliğinden ortadan kalkacaktır.

4.b. Sese Dönüşmeyen Harfler Bir Ton Açık Basılmalı

Harflerin her yerde temel özellikleri korunarak okuyucunun karşısına getirilmesi, tanıyamama ve dolayısıyla seslendirememe ihtimalini ortadan kaldırır. Harflerin sesleri demek olan hareketler de elle ilave edilmediği için hangi hareket hangi harfin gibi bir karışıklığa da meydan verilmemiş olacaktır. Çünkü bilgisayar ortamında harflerle hareketler altlı-üstlü bir biçimde görülür.

Bundan başka bir de fiillerin mazi/geçmiş zaman hallerinin çoğul şahıslarında eklenen ama sese dönüşmeyen elif'lerle kendinden sonra gelen şemsi harften dolayı okunmayan elif lam'lar, vasıl hemzeleri , kelime içinde ve sonunda tek başına yazılamayan hemzelerin, üzerine yazıldığı (hemze taşıyıcısı) "vav" ve "ya" gibi yazıda gözüktüğü halde okunmayan harfler vardır. Bunların da sese dönüşmediklerini okuyucuya hatırlatmak için yapılacak en basit şey, normal metinde okunan harflerden bir-iki ton açık olarak basılmasıdır. Böylece okunmayan bu harfler diğerlerinden farklı hale gelecek ve bu farkı okuyucu gördüğünde tereddüde düşmeyecek, "*bu harfin sesi-harekesi nerede?*" diye kendini yormayacaktır.

Sese dönüşmediği için okunmayan, uzatmaya, çoğulu göstermeye ya da bir başka harfi taşımaya yarayan bu harfler, açık tonlu basılabileceği gibi aynı zamanda bir iki punto küçük de basılabilir. Böylece bunların ayırılmasına varılması okuyucu için bir defa daha kolaylaşmış olacaktır.

4.c. Uzun Sesler (Medler) Renkli Basılmalı

Türkçe kelimelerde uzun ses yoktur, seslilerin hepsi aynı uzunluktadır. Türkçe'ye başka dillerden özellikle Arapça'dan girmiş kelimelerde "uzun ses" kullanılır. Bunun yanında Sami dillerin hepsinde olduğu gibi (Tirkel, 1994, 11; Uqaylı, 1995, 24; Robinson, 1962, 11-12) Arapça'da da seslerin hepsi aynı uzunlukta değildir. Normal olarak sesler bir birim uzunlukta iken bu oran bazan çeşitli uzatma sebeplerinin etkisiyle iki-dört birime kadar çıkabilmektedir. Dört birim uzatılacak olan harflerin üstündeki uzatma işareti olan Med, ve uzatılan harf normal metin renginden ayrı bir renkle renklendirilebilir. Bir birim uzatılması gereken yerlerde de uzatma harfleri "elif", "waw" ve "ya" vardır. Bu harfler kendilerinden önceki seslere göre, yani "e" sesi

uzatılacaksa "elif", "u" sesi uzatılacaksa "waw", "i" sesi uzatılacaksa "ya" harekesiz olarak önceki harfe eklenirler. Dolayısıyla Sami dillerde var olan uzun sesler mesela, İbranice ve Süryanicede farklı işaretlerle, hareke tarzında metin içinde belirtilirken, bunlardan farklı olarak Arapçada, harekesiz kullanılan bu üç harfle metinde belirtmek gelenekleşmiştir. Uzun sese işaret eden bu üç harf de metin içinde renkli basılırsa uzatmanın yeri netleşmiş, muhtemel hatalar da önlenmiş olur.

4.d. Secâventler Düzenlenmeli

Kur'an ayetlerinin anlamlarına göre bazen ayet bitimine gelmeden anlamın bitmesinden yahut ayet bittiği halde anlamın tamam olmamasından kaynaklanan bir takım işaretler Kur'an metnine sonradan ilave edilmiştir (Cerrahoğlu, 1991, 88-94). Örnek olarak mutlaka durulması gereken yerlere "Tı" durulması *lazım* olan yerlere "Mim" durulması *caiz/uygun* olan yerlere "Cim" konulmuştur ama müslümanların pek çoğu bunların hangisinde mutlaka durulacağını, durmanın uygun olduğunu, hangisinde durulmayacağını bilmez. Ezberlemesi de zor olabilir. Bu yüzden içinde bu sayılan işaretlerin geçtiği sayfaların altlarına, metni çerçeveleyen çerçevenin bitiminden sonra tek satır halinde; bu rumuzlar ve kısa açıklamaları yazılabilir.

Bununla ilgili olarak ayet içinde anlam dikkate alındığında mutlaka durulması gereken yerlere içinde ayet numarası yazmayan küçük renkli noktalar konulması da düşünülebilir. Durulması hiç uygun olmayan yerlere ise satırın üst kısmına yazılan "lâ" yerine kelimenin altına, sol tarafa bakan bir ok işareti konulup, "*durma, devam et*" mesajı okuyucuya verilebilir.

4.e. Secde Ayetleri Ayrı Bir Karakterle/Renkle Yazılmalı

Kur'an'da değişik sureler içindeki toplam ondört ayet (7.Araf, 206; 13.Ra'd, 15; 16.Nahl, 50; 17.İsra, 109; 19.Meryem, 58; 22.Hacc, 18; 25.Furkan, 60; 27.Neml, 25; 32.Secde, 15; 38.Sâd, 24; 41.Fussilet, 37; 53.Necm, 62; 84.İnşikak, 20; 96.'Alak, 19), secde ayeti olarak bilinir. Hanefî mezhebine göre bu ayetler okunduğunda ya da dinlendiğinde secde etmek vacip, diğer üç mezhepte sünnettir (el-Merğînânî, 1991, 78-80; Fetevây-ı Hindiyye, 432-447). İşte bu ayetler, ister tamamen diğerlerinden ayrı bir renkte ister diğerlerinden ayrı bir yazı karakterinde dizilip okuyucunun daha çok dikkatinin çekilmesi sağlanabilir.

Elimizdeki mushaflarda, okunduğunda secde edilmesi gereken ayetlerin hizalarına, metni sınırlayan çerçevenin dışına; içinde Arapça olarak "Secde" yazan süslü uyarılar yapılmıştır ama çoğu müslüman bunun içinde yazanı okuyamadığından ve "hizb" yahut "cüz" işaretlerin de benzer motiflerle gösterilmesinden dolayı bunları hep birbirine karıştırır ve secde etmeyerek "vacibi" terketme durumuna düşebilir.

Daha ileri öneriler olarak Kur'an ayetleri bugünkü anlamda konularına göre paragraflanabilir ve konu bitiminde "Ayn" harfi koymak yerine yeni bir paragrafa geçilebilir. Yine bir başka öneri olarak kalıba girdiğinden dolayı asıl hali gözükmeyen kelimelerin asıl harfleri ya renkli baskı yahut da bir başka metodla belirgin hale kolayca getirilebilir.

5. SONUÇ

Bu söylenenlerin büyük bölümü, CD'ler halinde piyasaya sunulan Kur'an'larda uygulanmış durumdadır. Hatta daha da ileri olarak istenilen her kelimenin üzerine tıklanarak o kelimenin okunuşunun sesli olarak duyulabilmesi, değişik dillerdeki çevirilerine ulaşılabilmesi, aynı kelimenin geçtiği başka ayetlere gidilebilmesi vs. mümkündür. Bilgisayar imkanıyla ulaşılabilen bu kolaylıkların ellerde dolaşan mushaflarda da okurun hizmetine sunulması gerekmektedir.

Bütün bunlar, insanımızın elindeki mukaddes kitabı daha rahat, yanlışsız ve kendi başına okuyabilmesini nasıl mümkün hale getirebiliriz çilesinin ürünü önerilerdir. Elbette daha orijinal ve amaca daha çok hizmet edebilecek başkaları da gündeme getirilebilir. Önemli olan samimi bir niyetle ve Türk insanının büyük bir kesimi için başarılabilir bir zorluk yahut da işkence haline dönüşen Kur'an ayetlerini okumanın (sese dönüştürmenin) günümüz imkanlarını kullanarak kolaylaştırma çabası içinde olmaktır. Bu kolaylıklar sağlanarak yeniden oluşturulacak mushafların daha çok okura hitap edebilecek olduğu kuşkusuzdur. Yayıncılar tarafından böyle bir teklifin kabul görüleceği ümidiyle söylenecekler nokta koyarken şunu da söylemek fazlalık olmasa gerekir: Okunması, bu basit düzenlemelerle kolaylaştırılmış mushafların Türk okurunun elinde olacağı günlerin hasretiyle...

KAYNAKÇA** Süreli Yayınlar:*

Özsoy, Ö. (2002). Çağdaş Kur'an(lar) Üretimi Üzerine, *İslâmiyât*, 1 (5), 111-124.

Öztürk, M. (2002b). Kur'an'da Uhrevi Azap Figürleri, *İslâmiyât*, 1 (5), 91-110.

** Kitaplar:*

Arkoun, M. (1999). *İlam Üzerine Düşünceler*, İstanbul: Metis Yayınları.

Aslan, A. (2000). *Kur'an'da Vahiy*, Ankara: Ankara Okulu Yayınları.

Baltacı, C. (1976). *XV-XVI. Asırda Osmanlı Medreseleri*, İstanbul.

Bayrav, S. (1998). *Filolojinin Oluşumu*, İstanbul: Multilingual Yayınları.

Cerrahoğlu, İ. (1991). *Tefsir Usûlü*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Condon, J.C. (1998). *Kelimelerin Büyülü Dünyası*, (Çev.Çiftkaya, M.), İstanbul: İnsan Yayınları.

Çiftçi, A. (2000). *Fazlur Rahman İle İslam'ı Yeniden Düşünmek*, Ankara: Kitâbiyât Yayınları.

ed-Dânî, Ebu Amr Osman (1960). *el-Muhkem fi Nakd el-Mesâhif*, Dimaşk.

Duman, Z. (1997). *Vahiy Gerçeği*, Ankara: Fecr Yayınları.

Fetâvây-i Hindiyeye (1983). (Çev.Mustafa Efe), Ankara: Akçağ Yayınları.

Güneş, A. (2000). *Kur'an-ı Kerim'in Ortaya Çıkış Süreci*, Ankara: KÖKSAV Yayınları.

Hamidullah, M. (2000). *Kur'an-ı Kerim Tarihi*, İstanbul: Beyan Yayınları.

İzgi, C. (1997). *Osmanlı Medreselerinde İlim*, İstanbul: İz Yayınları.

el-Merğînânî. (1991). *el-Hidâye*, İstanbul: Eda Neşriyat.

Müslim, M. (1993). *Kur'an Çalışmalarında Yöntem*, (Çev. Özer, S.), Ankara: Fecr Yayınları.

Özakıncı, C. (2000). *Dünden Bugüne Türklerde Dil ve Din*, İstanbul: Otopsi Yayınları.

- Özcan, Z. (2000). *Teolojik Hermenötik*, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Özsoy, Ö. (1998). *Sünnetullah*, Ankara: Fecr Yayınları.
- Öztürk, M. (2002a). *Kur'an Dili ve Retoriği*, Ankara: Kitâbiyât Yayınları.
- Rahman, F. (2000). *Ana Konularıyla Kur'an*, (Çev. Açıkgenç, A.), Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
- Robinson, T.H. (1962). *Paradigms and Exercises in Syriac Grammar*, London: Oxford At The Clarendon Press.
- Serinsu, A.N. (1994). *Kur'an'ın Anlaşılmasında Esbâb-ı Nüzul'ün Rolü*, İstanbul: Şûle Yayınları.
- Tirkel, E. (1994). *Everyday Hebrew*, Chicago: Passport Books.
- Uqaylî, B. (1995). *el-Mufasssal fî Ta'allum el-Luğa(t) el-Ibriyye(t)*, Umman: Dâru el-Celîl li'n-Neşr.
- Watt, M. (1998). *Kur'an'a Giriş*, (Çev. Kalkan, S.), Ankara: Ankara Okulu Yayınları.